

מראי מקומות, שיעור מאת הג"ר הדר יהודה מרגולין שליט"א

יומא פ. בענין שיעור הכזית

1. שערי רחמים מנהגי הגר"ח מוולוז'ין אות נ"א, וז"ל, "נתן הגר"ח לאחד שקידש בביתו שליש כף מצה מבושלת ואמר שיש בזה כזית (לענין שיהא קידוש במקום סעודה) והכף היתה של מתכת בינונית".

ושם אות קס"ה בהג"ה בשם תלמיד הגר"ח הג"ר יוסף מסלוצק, וז"ל, "היה הגר"ח מיקל מאד בשיעור הכזית אף לענין מצה בליל אי' דפסח."

2. מכתבי הגאון ר' חיים קניבסקי בתחילת ספר HALACHOS OF K'ZAYIS של הרב ישראל פנחס באדנער, וז"ל, "קבלה בידינו ממרן החזו"א זצ"ל שעל שליש ביצה של זמנינו מברכים ברכה אחרונה ובאמת ס"ל להחזו"א זצ"ל דמעיקר הדין משערים בכזית של זמנינו שהיא פחות משליש ביצה אמנם היות שיש זיתים בזמנינו שמגיעים לגודל של שליש ביצה של זמנינו לכן יש להחמיר לברך ברכה אחרונה על שיעור של שליש ביצה של זמנינו."

ועוד שם, וז"ל, "העיקר כהחזון איש זצ"ל שיש לברך על שליש ביצה ואין שום צורך להחמיר, ומי שרוצה להחמיר תע"ב."

ועוד שם, כשנשאל אם ספק של לא תשא נחשב כספק של תורה שמשום זה ראוי להחמיר בברכה אחרונה כבמצוה של תורה, וז"ל, "ברכה לבטלה נחשב רק כספק דרבנן."

ועוד שם, וז"ל, "נכון שעל שליש ביצה של זמנינו יש להקל ולברך ברכה אחרונה."

ומכתב שכתב הגאון ר' חיים קניבסקי לר' הדר מרגולין (מופיע באתר)

ונוסח שכתב הרב הדר מרגולין שהיה לעיני הגרש"ז אויערבאך זצ"ל ונתן עלינו הסכמתו, וז"ל, "ראוי להדר לאכול יותר אם אפשר לו, אבל מי שקשה לו יכול לסמוך על שיעור הגר"ח מוולוז'ין."

3. אגרות החזון איש סי' קצ"ד, וז"ל, "שורש השיעור הוא צמח הזית והוא קובע השיעור בכל זמן ובכל מקום, ואף שבצמח השינויים מצויים, אין שינויים אלה מפסידים."

וחזון איש או"ח סי' ל"ט סק"ו, וז"ל, "[מתשובת הגאונים] למדנו דכל מקום משער בפירות מקומו וכל דור בזמנו, דאם צריך ביצה שבימי משה ופירות של מתן תורה אכתי נפל שיעורא בבירא."

4. גמ' יומא דף פ., וז"ל, "מכל האכל אשר יאכל אוכל שאתה אוכלו בבת אחת ושיערו חכמים אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת."

5. גמ' כריתות דף יד., וז"ל "ונתני שש חטאות ונוקמה כגון דאכל כזית דם בחדא אכילה קא מיירי בשתי אכילות לא קא מיירי ושיערו חכמים דאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים."

6. שו"ע אורח חיים סי' תפ"ו ס"ק א', וז"ל, "שיעור כזית יש אומרים דהוי כחצי ביצה, הגה, ויאכלנו ביחד ולא מעט מעט ובירקות צריך למעך חלל האויר שבין הירק ולשער שיעור הכזית בירקות עצמן ולא באויר שביניהם."

ושם במשנה ברורה ס"ק א', וז"ל, "דהוי כחצי ביצה. בינונית עם קליפתה, ודעת הרמב"ם דכזית הוא כשליש ביצה ועיין במ"א וביאור הגר"א מש"כ בזה. ולענין דינא במצוה דאורייתא כגון במ"ע דאכילת מצה יש להחמיר ולאכול עכ"פ כחצי ביצה [אם לא שהוא חולה וקשה לו לאכול כחצי ביצה יכול לסמוך על הרמב"ם], ולענין מרור וכה"ג שהוא דרבנן יש לסמוך בדיעבד אם אכל כשליש ביצה אך לכתחלה כיון שצריך לברך על המרור נראה דאין להקל בזה אם לא שהוא אדם חלש וקשה לו יכול לסמוך ולאכול רק כשליש וכנ"ל, ולענין ברכת המזון ששיעורו מד"ס בכזית [וכן לענין ברכה אחרונה] ספק ברכות להקל ולא יברך עד שידע שאכל כחצי ביצה."

7. רמב"ם הלכות שבת פרק ח' ה"א, וז"ל, "וכל מקום שנאמר כדי לבשל ביצה הוא כדי לבשל כגרוגרת מביצה וגרוגרת אחד משלשה בביצה."

8. מגן אברהם או"ח סימן תפ"ו ס"ק א', וז"ל, "בכריתות דף י"ד איתא דכותבת הוי ב' זתים ובסימן תרי"ב איתא דכותבת הוי פחות מכביצה אם כן כזית הוי פחות מעט מחצי ביצה וכ"ה לפי מ"ש סימן שס"ח ס"ג גרוגרת הוי שליש ביצה וכ"כ הרמב"ם ולהי"א הוי ד' תשיעית ביצה ואמרי' בפרק המצניע דגרוגרת גדול מזית ע"ש אי"כ זית עכ"פ פחות מחצי ביצה אלא לא דק ולחומרא לא דק אבל לענין שאר מילי צריך לדקדק בדבר, מיהו קשה הא אמרינן בכריתות שם אין בית הבליעה מחזיק יותר משני זתים ובעלמא אמרי' אין בית הבליעה מחזיק יותר מכביצה ונ"ל דה"ק ג' זתים אינו מחזיק."

9. כת"י מאחד מתלמידי דבי מהר"ם מרוטנברג המובא בקובץ המועדים (מוריה, ירושלים תשס"ה) פסח ח"א עמ' ס"ה, וז"ל, "ולי הכותב אינו קשה, כי ראיתי זיתים בארץ ישראל ובירושלים אפילו ששה אינם גדולים כביצה."

10. ספר מדות חן עמ' 29-30 (מופיע באתר)

11. ספר שיעורין של תורה סימן י"א (מופיע באתר)

12. מכתב הקה"י בסוף ספר הל' חג בחג על פסח (מופיע באתר)

13. הערה מספר הלכות חג בחג על פסח עמ' ש"ט (מופיע באתר)